

BOJ PROTI CHUDBE, SOCIÁLNEMU VYLÚČENIU A DISKRIMINÁCII

Podporovaním členských štátov v boji proti chudobe, sociálnemu vylúčeniu a diskriminácii sa Európska únia usiluje posilňovať inkluzívny charakter a súdržnosť európskej spoločnosti a umožniť všetkým občanom rovnaký prístup k príležitostiam a zdrojom.

PRÁVNY ZÁKLAD

Články 19, 145 až 150 a 151 až 161 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ).

CIELE

Boj proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu je jedným z konkrétnych cieľov EÚ a jej členských štátov v oblasti sociálnej politiky. V súlade s článkom 153 ZFEÚ sa má sociálne začlenenie dosahovať iba na základe nelegislatívnej spolupráce – otvorenej metódy koordinácie (OMK), zatiaľ čo článok 19 ZFEÚ umožňuje EÚ konať v oblasti boja proti diskriminácii poskytovaním právnej ochrany potenciálnym obetiam, ako aj prijímaním motivačných opatrení.

DOSIAHNUTÉ ÚSPECHY

A. Boj proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu

V období od roku 1975 do roku 1994 Európske hospodárske spoločenstvo uskutočnilo množstvo pilotných projektov a programov zameraných na boj proti chudobe a vylúčeniu. Vzhľadom na chýbajúci právny základ však činnosť Spoločenstva v tejto oblasti bola neustále spochybňovaná.

Táto situácia sa zmenila nadobudnutím platnosti Amsterdamskej zmluvy v roku 1999, v ktorej je odstránenie sociálneho vylúčenia zakotvené ako cieľ sociálnej politiky Spoločenstva. Ako sa stanovuje v článku 160 ZFEÚ, v roku 2000 bol zriadený Výbor pre sociálnu ochranu s úlohou podporovať spoluprácu medzi členskými štátmi a spoluprácu s Komisiou.

V lisabonskej stratégii, ktorá sa začala realizovať v roku 2000, sa vytvoril monitorovací a koordinačný mechanizmus pozostávajúci zo stanovovania cieľov, merania chudoby na základe súboru ukazovateľov a referenčných hodnôt, usmernení pre členské štáty a národných akčných plánov proti chudobe. Otvorená metóda koordinácie (OMK) – dobrovoľný proces politickej spolupráce na základe dohody o spoločných cieľoch

a merania pokroku pri dosahovaní týchto cieľov pomocou spoločných ukazovateľov – sa uplatňovala v súlade s praxou v iných oblastiach sociálnej politiky.

V roku 2006 bol vytvorený nový politický rámec – otvorená metóda koordinácie v oblasti sociálnej ochrany a sociálneho začlenenia (OMK v sociálnej oblasti), v ktorom sa preskupili a integrovali tri samostatné OMK pre sociálnu inklúziu, zdravotnú a dlhodobú starostlivosť a dôchodky. Medzi celkové ciele sociálnej OMK patria: sociálna súdržnosť, rovnosť žien a mužov a rovnaké príležitosti pre všetkých prostredníctvom efektívnych systémov sociálnej ochrany; efektívna a vzájomná interakcia medzi lisabonskými cieľmi rastu, zamestnanosti a sociálnej súdržnosti; dobrá správa; a zapojenie zainteresovaných strán.

Komisia svojím [odporúčaním](#) o aktívnom začleňovaní osôb vylúčených z trhu práce z októbra 2008 aktualizovala [odporúčanie Rady 92/441/EHS](#) a vyhlásila, že členské štáty by mali „navrhnuť a realizovať integrovanú komplexnú stratégiu aktívneho začleňovania osôb vylúčených z trhu práce, ktorá je kombináciou primeranej podpory príjmu, inkluzívnych trhov práce a prístupu ku kvalitným službám“.

Jednou z dôležitých noviniek, ktoré priniesla stratégia Európa 2020 na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu, prijatá v roku 2010, je nový spoločný cieľ v oblasti boja proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu: znížiť počet Európanov žijúcich pod hranicou chudoby danej krajiny o 25 % a dostať viac ako 20 miliónov obyvateľov nad hranicu chudoby. Počet ľudí ohrozených chudobou a vylúčením sa v rokoch 2009 až 2012 zvýšil, ale potom začal klesať. V porovnaní so základným scenárom z roku 2008 (Eurostat) v roku 2018 došlo k poklesu o 8,2 milióna EUR.

Na dosiahnutie tohto cieľa Komisia v decembri 2010 zriadila Európsku platformu proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu spolu so zoznamom kľúčových iniciatív, ako napríklad hodnotenie stratégií aktívneho začleňovania na národnej úrovni a [bielu knihu o dôchodkoch \(COM\(2012\)0055\)](#). Od roku 2011 sa na výročnej konferencii platformy schádzajú tvorcovia politik, kľúčové zainteresované strany a ľudia, ktorí majú skúsenosti s chudobou.

Vzhľadom na čoraz väčší počet ľudí v Európe ohrozených chudobou v dôsledku krízy Komisia v roku 2013 prijala ďalšie dve iniciatívy.

Vo svojom oznámení s názvom K sociálnym investíciám do rastu a súdržnosti – Balík o sociálnych investíciách z februára 2013 Komisia naliehavo vyzvala členské štáty, aby ako prioritu stanovili sociálne investície do detí s cieľom prelomiť kruh znevýhodnenia.

V októbri 2013 Komisia predložila [návrh](#) na posilnenie sociálneho rozmeru v rámci správy a riadenia hospodárskej a menovej únie, ktorým reagovala na výzvy Európskej rady. Kľúčovým prvkom je hodnotiacia tabuľka ukazovateľov sociálnej situácie, ktorá je analytickým nástrojom na zisťovanie trendov v celej EÚ, ktoré si vyžadujú podrobnejšie monitorovanie. Zahŕňa päť kľúčových ukazovateľov: nezamestnanosť; nezamestnanosť mladých ľudí a podiel mladých ľudí, ktorí nie sú zamestnaní, ani v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy (tzv. kategória NEETS); disponibilný príjem domácností; miera rizika chudoby a rozdiely v príjmoch. Odkedy sa uplatňuje postup európskeho semestra 2014, je hodnotiacia tabuľka zahrnutá do spoločnej správy o zamestnanosti v rámci ročného prieskumu rastu, ktorá stanovuje strategické priority politiky. V roku 2015 boli navyše do správy o mechanizme varovania v rámci

postupu pri makroekonomickej nerovnováhe doplnené tri ukazovatele zamestnanosti (miera aktivity, miera dlhodobej nezamestnanosti a miera nezamestnanosti mladých ľudí), ktoré však nevedú k prijatiu ďalších krokov, keďže Komisia sa nedomnieva, že ukazovatele sami o sebe by spôsobovali zvýšenie makrofinančných rizík. Európsky parlament vyzval vo viacerých uzneseniach na začlenenie dodatočných ukazovateľov, ako sú napríklad miera chudoby detí a bezdomovectvo (pozri uznesenia z 11. marca 2015 a 25. novembra 2014).

Komisia v apríli 2017 uviedla [Európsky pilier sociálnych práv](#), a to v záujme podpory konvergenencie smerom k lepším životným a pracovným podmienkam na čoraz flexibilnejších trhoch práce. V novembri 2017 všetky tri hlavné inštitúcie EÚ v spoločnom vyhlásení potvrdili svoj záväzok voči pilieru. V pilieri sa stanovuje sociálna ochrana a začlenenie ako jedna z troch kľúčových oblastí ([2.3.1 Sociálna politika a politika v oblasti zamestnanosti: všeobecné zásady](#)).

Európsky pilier sociálnych práv sa použil na spustenie balíka legislatívnych a politických iniciatív, ako sú [smernica Európskeho parlamentu a Rady \(EÚ\) 2019/1152](#) o transparentných a predvídateľných pracovných podmienkach v Európskej únii a balík opatrení v oblasti sociálnej spravodlivosti, ktorý zahŕňa [nariadenie \(EÚ\) 2019/1149](#), ktorým sa zriaďuje Európsky orgán práce, a [odporúčanie Rady](#) z 8. novembra 2019 o prístupe k sociálnej ochrane pre pracovníkov a samostatne zárobkovo činné osoby.

B. Antidiskriminačné právne predpisy

Rok 1997 možno považovať za zlomový bod, pretože do Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva (ZES) sa zaviedol nový článok – článok 13, teraz článok 19 ZFEÚ – ktorý oprávňuje Radu prijať opatrenia na boj proti diskriminácii založenej na celom rade nových dôvodov vrátane rasového alebo etnického pôvodu, náboženského vyznania alebo viery, veku, zdravotného postihnutia a sexuálnej orientácie. V roku 2003 bol tento článok zmenený Zmluvou z Nice, aby sa umožnilo prijímanie motivačných opatrení.

Následne sa prijalo viacero smerníc:

- [smernica o rasovej rovnosti](#) (2000/43/ES),
- [smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní](#) (2000/78/ES),
- [smernica o rovnakom zaobchádzaní](#) (2006/54/ES) zlučujúca niekoľko predchádzajúcich smerníc zameraných na rovnosť príležitostí pre mužov a ženy.

Porovnávacia analýza právnych predpisov o nediskriminácii v Európe (2017) upozorňuje na to, že takéto smernice nesmierne posilnili právnu ochranu pred diskrimináciou v celej Európe napriek menším nedostatkom pri transpozícii v niektorých členských štátoch.

O ďalších dvoch návrhoch smerníc Komisie, ktorými sa posilňuje rovnosť, sa nedosiahol v Rade konsenzus: smernice o rodovej vyváženosti vo vrcholových orgánoch spoločností (2012) a smernice o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania s osobami mimo oblastí zamestnania (2008). Ďalšia smernica, a to smernica o materskej dovolenke (z roku 2008, ktorou sa mení smernica z roku 1992), ktorú podporil Parlament, bola v júli 2015 stiahnutá po tom, čo bola niekoľko

rokov zablokována v Rade. Namiesto nej Komisia predložila v júni 2019 návrh [smernice \(EÚ\) 2019/1158](#) o rovnováhe medzi pracovným a súkromným životom rodičov a opatrovateľov, ktorý je jedným z výsledkov európskeho piliera sociálnych práv ([2.3.1 Sociálna politika a politika v oblasti zamestnanosti: všeobecné zásady](#)). Táto smernica ponúka širší pohľad na rozdelenie opatrovateľských povinností medzi ženami a mužmi.

C. Financovanie z EÚ

Hlavným nástrojom financovania je Európsky sociálny fond (ESF), prostredníctvom ktorého sa poskytujú finančné prostriedky EÚ na spolufinancovanie opatrení zameraných na boj proti diskriminácii, ako aj na pomoc najviac znevýhodneným osobám pri vstupe na pracovný trh ([2.3.2 Európsky sociálny fond](#)).

Program EÚ v oblasti zamestnanosti a sociálnej inovácie (EaSI) riadi priamo Európska komisia Podporuje okrem iného aj modernizáciu politiky zamestnanosti a sociálnej politiky. Poskytuje financovanie na úrovni EÚ s cieľom zabezpečiť primeranú a dôstojnú sociálnu ochranu, podporovať kvalitné a udržateľné pracovné miesta a bojovať proti diskriminácii, sociálnemu vylúčeniu a chudobe. Jedna z jej troch osí, os Progress, poskytuje finančnú podporu na testovanie inovácií v sociálnej oblasti a v politike trhu práce, ako aj pre organizácie, aby im pomohla zvýšiť ich schopnosť rozvíjať a podporovať vykonávanie nástrojov a politik EÚ.

V marci 2014 Parlament a Rada prijali [nariadenie \(EÚ\) č. 223/2014](#) o Fonde európskej pomoci pre najodkázanejšie osoby (FEAD). Tento fond podporuje opatrenia členských štátov na poskytovanie materiálnej pomoci v kombinácii s opatreniami sociálneho začlenenia najodkázanejších osôb.

V máji 2018 Komisia vydala svoj návrh na ESF+ (2021 – 2027) s financovaním vo výške 101,2 miliardy EUR. Fondom ESF+ sa spojí ESF, FEAD, EaSI, iniciatíva na podporu zamestnanosti mladých ľudí a program v oblasti zdravia.

D. Stratégie EÚ pre konkrétne skupiny

V novembri 2010 Komisia prijala [európsku stratégiu pre oblasť zdravotného postihnutia 2010 – 2020](#) ([COM\(2010\)0636](#)), ktorá vychádza z akčného plánu pre oblasť zdravotného postihnutia na roky 2004 – 2010 a ktorá viedla k pilotnému projektu európskeho preukazu pre osoby so zdravotným postihnutím a legislatívnym opatreniam, ako je akt o prístupnosti webových sídiel ([smernica \(EÚ\) 2016/2102](#)) a Európsky akt o prístupnosti ([smernica \(EÚ\) 2019/882](#)). Pokiaľ ide o rovnosť mužov a žien, nový program – [Strategický záväzok pre rodovú rovnosť na roky 2016 – 2019](#) – nadväzuje na stratégiu Komisie pre rodovú rovnosť 2010 – 2015, v ktorej sú vymedzené kľúčové priority. Vzhľadom na vysoký počet nezamestnaných mladých ľudí Komisia navrhla v roku 2012 balík opatrení v oblasti zamestnanosti mladých ľudí, na ktoré nadviazala záruka pre mladých ľudí. Vo februári 2016 Rada prijala návrh Komisie na odporúčanie o integrácii dlhodobo nezamestnaných na trh práce. Komisia okrem toho v decembri 2016 navrhla zriadenie Európskeho zboru solidarity s cieľom vytvárať nové príležitosti pre mladých ľudí ([2.3.3 Politika zamestnanosti](#)).

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Lisabonskou zmluvou (článkom 19 ods. 1 ZFEÚ) sa Parlamentu udelila právomoc súhlasu pri prijímaní právnych predpisov na boj proti diskriminácii. Európsky parlament zohrával aktívnu úlohu v diskusii, ktorá viedla k začleneniu tohto článku do zmluvy, a často vyzýval Komisiu a členské štáty, aby zabezpečili úplné a včasné vykonávanie príslušných smerníc. Vo svojom [uznesení zo 7. februára 2018](#) o ochrane a nediskriminácii menšín v členských štátoch EÚ Parlament vyjadril poľutovanie nad nedostatočným pokrokom v súvislosti s horizontálnou antidiskriminačnou smernicou a požiadal Komisiu a Radu o obnovenie rokovaní. Tieto požiadavky opätovne uviedol v uzneseniach v marci 2018 a v januári a vo februári 2019 a v októbri 2019 uskutočnil na túto tému rozpravu v pléne. Parlament zdôraznil význam boja proti nerovnostiam ako prostriedku na podporu tvorby pracovných miest a rastu a vyzval na začleňovanie tohto hľadiska do rozpočtov a tvorby politík. Trval tiež na tom, aby sa pri stanovovaní každej novej politiky vykonalo posúdenie vplyvu na rodovú rovnosť. V uzneseniach takisto vyjadril obavy v súvislosti s rodovým rozmerom chudoby a s rozdielmi v dôchodkoch žien a mužov (napr. [uznesenia zo 14. júna](#) a [16. novembra 2017](#)). V [uznesení zo 17. apríla 2018](#) sa zameriava na posilnenie postavenia žien a dievčat prostredníctvom digitálneho sektora.

Parlament opakovane prijíma uznesenia s cieľom posilniť opatrenia EÚ zamerané na zlepšenie podmienok a vyhliadok sociálne znevýhodnených občanov a zníženie chudoby (napr. [uznesenie zo 14. marca 2018](#) o zamestnanosti a sociálnych aspektoch v ročnom prieskume rastu).

Parlament vo svojom uznesení prijatom [19. januára 2017](#) o Európskom pilieri sociálnych práv navrhol niekoľko iniciatív na posilnenie sociálneho rozmeru, ako napríklad:

- rámcová smernica o dôstojných pracovných podmienkach vo všetkých formách zamestnania,
- európska koordinácia a referenčné porovnávanie kvality vnútroštátnych minimálnych miezd,
- vnútroštátne systémy minimálneho príjmu (pozri aj jeho uznesenie z 20. októbra 2010),
- záruka pre deti,
- povinné dokončenie stredoškolského vzdelania,
- obnovenie rovnováhy európskeho hospodárskeho riadenia silnejšími sociálnymi cieľmi.

Komisia v súčasnosti skúma uskutočniteľnosť záruky pre deti. Nová Komisia, ktorú vedie Ursula von der Leyen, vyjadrila svoj zámer navrhnúť záruku pre deti, ako aj niekoľko ďalších opatrení, napríklad akčný plán na úplné vykonávanie Európskeho piliera sociálnych práv, právny nástroj o spravodlivej mzde pre všetkých pracovníkov, európsky systém zaistenia nezamestnanosti a nové antidiskriminačné právne predpisy vrátane novej stratégie v oblasti rodovej rovnosti.

Aoife Kennedy
11/2019

